

1113–1125 рр. Князювання в Києві Володимира Мономаха

1185 р. Похід новгород-сіверського князя Ігоря Святославовича проти половців

1187 р. Створення поеми «Слово о полку Ігоревім»; перша згадка назви «Україна» в літописі

Працюємо з джерелами. Твори давньоруської літератури як історичні джерела. Практичне заняття

■ Похід новгород-сіверського князя Ігоря Святославовича проти половців

1. Порівняйте наведені в тексті параграфу уривки з літописної оповіді та з поеми. Яка з пам'яток, на вашу думку, є ціннішою для історичної науки? Чим близькі обидва твори, що їх відрізняє? 2. Який із уривків відповідає зображенню на картині? 3. Пригадайте, що вам відомо про похід новгород-сіверського князя Ігоря Святославовича проти половців у 1185 р.: якою була мета походу, чим він закінчився. 4. Про які деталі походу дізналися з літописного уривка?

Київський літопис

1. «У рік 1185. У той же час Святославич Ігор, онук Олегів, поїхав із Новгород-Сіверського місяця квітня у двадцять і третій день, у вівторок, узявши з собою брата Всеволода з города Трубецька, і Святослава Ольговича, синівця свого, з города Рильська, і Володимира, сина свого, із Путивля, і в Ярослава Всеволодовича випросив він підмогу...».

2. «І ото ж ішли вони тихо, збираючи дружину свою, та й коні були в них тучні вельми.

І коли вони йшли до Дінця-ріки, то у вечірню годину Ігор, глянувши на небо, побачив, що сонце стояло, яко місяць. І сказав він боярам своїм і дружині своїй: «Ви бачите? Що се є за знамення?». А вони, поглянувши, побачили це всі і поникли головами, і сказали мужі: «Княже! Се є не на добро знамення оце»».

↑ Похід Ігоря на половців. Художник П. Андрусів

«Слово о полку Ігоревім»

1. Ігор сей, славен князь,
Міццю розум оперезав,
Мужністю сердечною
нагострив,
Ратного духу виповнився
Та й повів полки свої хоробрі
На землю Половецьку,
За землю Руську!
2. А мої куряни – вправні воїни,
Під сурмами сповиті,
Під шоломом викохані,
З кінця списа годовані.
Всі путі їм відомі,
Яруги їм знайомі.
3. Перестали князі невірних воювати,
Стали один одному казати:
Се моє, а се теж моє, брате!
Стали вони діла дрібні
Вважати за великі,
На себе самих підіймати чвари,
А невірні з усіх сторін находили,
Землю Руську долали.
4. Так було за битв колишніх,
А такого побою ще не чувано!
З ранку красного до вечора,
З вечора до світу ясного
Летять стріли гартовані,
Гримлять шаблі об шоломи,
Тріщать списи булатні.
5. Що то шумить, що то дзвенить
Перед зорею ранньою?
Ігор полки свої повертає,
Жаль йому брата любого Всеволода.
Луки в них напружені,
Сагайдаки відкриті,
Шаблі нагострені;
Самі скачуть, як вовки сірі в полі,
Шукаючи собі честі,
А князеві слави.
У полі невідомому,
Серед землі Половецької.

Поетичний переклад М. Рильського

1. Чи змінює поразка Ігоря ставлення до нього автора? Як ви гадаєте, чому?
2. У чому автор «Слова о полку Ігоревім» убачав основну причину поразки руського війська? 3. Як характеризує автор княжих дружинників – воїнів з діда-прадіда? 4. Чому, на вашу думку, поему присвячено події, яка завершилася ганебною поразкою?

■ «Повчання дітям» Володимира Мономаха

1. Пригадайте, ким був і чим уславився Володимир Мономах. 2. Про які людські якості йдеться в «Повчанні дітям»? 3. Які якості цінували в людях найбільше наші предки? 4. Яких життєвих правил навчає Мономах своїх дітей? Чи втратили вони значення в наш час? 5. Чи можна вважати «Повчання дітям» історичним джерелом? Чому?

«Тож, Бога ради, не лінуйтеся, я благаю вас.

Усього ж паче – убогих не забувайте, але, наскільки є змога, по силі годуйте і подавайте сироті, і за вдовицю вступайтеся самі, а не давайте сильним погубити людину. Ні правого, ні винного не вбивайте і не повелівайте вбити його; не погубляйте ніякої душі християнської.

Старих шануй, як отця, а молодих – як братів.

Лжі бережися, і п'янства, і блуду, бо в сьому душа погибає і тіло.

У домі своїм не лінуйтеся, а за всім дивіться.

А коли добре щось умієте – того не забувайте, а чого не вмієте – то того учітьесь, так само, як отець мій. Удома сидячи, він зумів знати п'ять мов, – а за се почесть єсть од інших країв. Лінощі ж – усякому лихому мати: що людина вміє – те забуде, а чого ж не вміє – то того не вчиться.

А добре поводячись, не лінуйтеся ж ні до чого доброго... Хай не застане вас сонце на постелі».

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Завдання 1

Стисло розкажіть, про що йдеться в наведених уривках з літопису та поеми.

Завдання 2

У чому, на вашу думку, полягає цінність поеми «Слово о полку Ігоревім» як історичного джерела (4–5 речень)?

«На мою думку, “Слово о полку Ігоревім” є цінним джерелом з історії Київської держави тому, що...».

Завдання 3

Виберіть три настанови з твору Володимира Мономаха, які, на вашу думку, не втратили значення до сьогодні. Поясніть, як ви розумієте ці настанови київського князя.

Завдання 4

Чому, на вашу думку, ці пам'ятки належать до культурної скарбниці людства?